

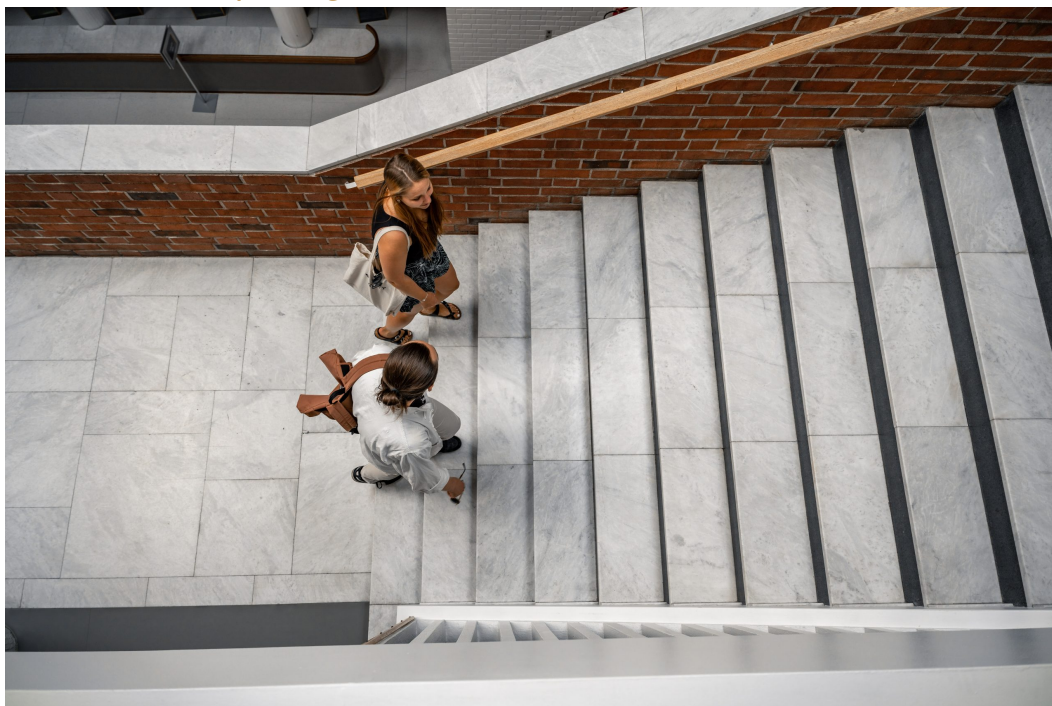

Blogi & julkaisut

Tutustu hankkeemme toimijoiden kirjoituksiin TOVE-teemoihin liittyen.

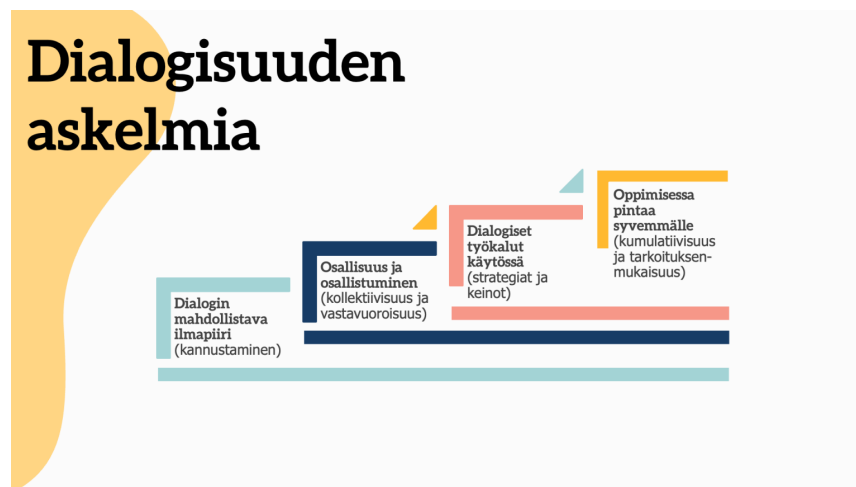
Totta vai tarua – ajatuksia dialogisuudesta: osa 2/3

marras 24, 2022 | Dialogisuus, TOVE-hanke

Kohti dialogisuutta – Dialogisuuden askelmia

Kirjoitussarjamme ensimmäisessä osassa ([linkki](#)) aloitimme dialogisuus- ja dialogitaidot-termien pohdinnalla. Tässä kirjoitussarjamme toisessa osassa keskitymme dialogisuuden askelmiin, jotka pohjautuvat aiempaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan (Pöysä ym., 2021a&b; Aarnio 2012). Tarkastelemme dialogisuuden askelmia koulutuspolun eri vaiheissa eli yleisivistävän, ammatillisen ja korkeakoulutuksen näkökulmista. Tällöin ajattelemme, että opettaja on keskeisessä roolissa oppijayhteisön tukemisessa kohti dialogisuutta. Hän osaa edistää vuorovaikutusta ja yhteisöllistä oppimista dialogisesti sekä mallintaa dialogista toimintaa oppijayhteisölle niin, että oppilaat ja opiskelijat pystyvät myös keskenään toimimaan dialogisesti. Seuraavassa tarkastelemme, miten edetään kohti dialogisuutta eri askelmia hyödyntämällä – niin kasvokkain kuin verkossakin toimittaessa.

Askel 1: Dialogisuus edellyttää turvallista ilmapiiriä

Jotta oppija uskaltaa tulla mukaan toimintaan, tarvitaan turvallista ja kannustavaa oppimisilmapiiriä. Oppimistilanteissa opettajan oleellinen tehtävä on kannustaa jokaista mukaan keskusteluun. Rohkaisemalla jokaista osallistujaa tuomaan esille kokemuksiaan ja ajatuksiaan, opettaja kutsuu koko ryhmää yhteisten asioiden pohdintaan. Joillekin ryhmän jäsenille osallistuminen voi olla haastavampaa kuin toisille. Erityisesti tällöin vaaditaan opettajalta tunnetaitoja, jotta hän erilaisia kannustustapoja kokeillen, osallistujien turvallisuuden tunnetta tukien ja osallistujia herkästi havainnoiden

löytää tilanteeseen parhaiten soveltuvat kannustustavat (Salo ym. 2022).

Ryhmän vuorovaikutusta ylläpidetään kuuntelemalla empaattisesti toisten ajatuksia, osoittamalla aitoa kiinnostusta ja jatkamalla omilla ajatuksilla keskustelua eteenpäin. Turvallisessa ryhmässä erilaiset näkemykset ja virheetkään eivät ole uhka, vaan tuovat ryhmälle mahdollisuuksia kehittyä yhdessä eteenpäin. Opettajalla on keskeinen vastuu turvallisen ilmapiirin luomisessa ja ylläpitämisessä, mutta osallistujien turvallisuuden kokemuksiin vaikuttavat voimakkaasti myös vertaiset. Dialogisuuden edistämiseksi ryhmissä onkin hyvä keskustella myös siitä, miten turvallisen ilmapiirin rakentaminen on ryhmässä ihan jokaisen tehtävä. Erityisesti etäopetustilanteissa turvallisen ilmapiirin luominen edellyttää yhteisten vuorovaikutuksen pelisääntöjen luomista. On tärkeää keskustella ryhmissä esimerkiksi siitä, mikä merkitys keskustelukumppanien näkemisellä on vuorovaikutustilanteen ilmapiirille ja miten kaikki osallistujat voivat vaikuttaa vuorovaikutukseen myös etätilanteissa.

Askel 2: Osallisuus ja osallistuminen

Dialogisessa keskustelussa ja oppimisessa tavoitteena on, että keskustelu rakentuu vastavuoroiseksi, jokaista osallistavaksi. Useimmissa ryhmissä osallistuminen kuitenkin jakautuu epätasaisesti, joten opettajan tärkeä tehtävä on antaa tilaa jokaiselle osallistujalle ja seurata heidän osallistumistaan. Osallisuuden kokemus on tärkeä psykologinen perustarve meille kaikille. Jotta osallistuja kokisi oppimistilanteessa osallisuutta ja uskaltaisi myös osallistua yhteiseen tiedon rakentamiseen, tarvitaan osallisuutta tukevia tekoja niin opettajalta kuin oppijayhteisön jäseniltäkin. Esimerkiksi vastavuoroisuutta ilmentävinä dialogisina osataitoina toimivat vuoron ottamisen ja antamisen taidot. Näitä taitoja voidaan harjoitella esimerkiksi erilaisin tätä tarkoitusta varten kehitetyin dialogisin menetelmin. Tavoitteena on, että osallistujat osaavat opettajan tuella säädellä omaa osallistumistaan keskustelussa ja yhteisessä tiedonrakentamisessa niin, että jokainen puhuu ja jokainen kuuntelee myös toisen puhetta. Tällöin otetaan ja annetaan tilaa yhtä paljon itselle ja muille. (Aarnio, 2012.)

Opettajan tulee oppimisyhteisön rakentajana kiinnittää huomiota myös verkossa toimittaessa siihen, miten mahdollistetaan osallisuus ja vastavuoroisuus. Usein tarvitaan vahvaa panostusta läsnäoloon (Fiock, 2020) esimerkiksi siten, että sovitaan pidettävän kameroita auki tai siten että mahdollistetaan kaikkien osallistuminen ja osallisuus yhteisiä tehtäviä tekemällä verkkotyökaluja hyödyntäen. Ryhmien työskennellessä osallistujille rakentuu erilaisia rooleja, joiden

merkitystä on oleellista tarkastella dialogin onnistumisen ja tavoitteiden mukaisen edistymisen näkökulmista (Heinimäki, 2022). Tuotteliaan dialogin tukemiseksi on tärkeää, että ryhmän toimintaa hankaloittavat roolit havaitaan ja näidenkin osallistujien panosta pyritään ohjaamaan kohti yhteisiä tavoitteita.

Askel 3: Dialogiset työkalut käytössä

Jotta päästään yhteiseen dialogiin, tarvitaan dialogisia toimintatapoja – työkaluja. Yksi keskeisimmistä on kuuntelu. Kun aidosti kuunnellaan, tarvittaessa sanatarkasti, päästään kiinni toisen ajatteluun. Toinen keskeinen taito on mm. avoimin kysymyksiin kysyminen. Niin opettajan kuin keskusteluun osallistujienkin olisi tärkeää huomata kysyä toisen ajattelusta. Usein osallistujien huomio on omassa puheessa, mutta aitoon yhteiseen tiedonrakentamiseen päästään vain siten, että kaikkien ajattelua on mukana. Kysymysten avulla avataan toisen ajattelua yhteiseen tiedonrakenteluun, värittämättä sitä omalla ajattelulla. Usein opettajat kysyvät paljon. Vuorovaikutuksen laadun kannalta keskeistä on, millaiset kysymykset auttavat matkalla yhteisiin tavoitteisiin. Oleellisia ovat myös oppijan kysymykset, sillä ne paljastavat, mikä oppijaa kiinnostaa ja pohdituttaa. Myös verkkoympäristöissä toimiminen haastaa meitä miettimään, millaisin kysymyksiin ja ryhmiinjakojärjestelyin yhdessä pohtimiselle ja ihmettelulle luodaan kulloinkin parhaat edellytykset. Yhteisen keskustelun onnistuminen vaatii aikaa ja kiireetöntä tunnelmaa.

Askel 4: Oppimisessa pintaa syvemmälle

Kun oppijayhteisö on edellisten askelmien avulla harjoitellut yhdessä oppimisen taitoa, aletaan oppimisessakin päästä pintaa syvemmälle. Opitaan pysymään aiheesta asiasta toiseen poukkoilemisen sijaan, kuitenkin niin että monenlaisia ajatuksia, myös keskeneräistä ajattelua ja ihmettelyä mahtuu edelleen mukaan. Kun on kuunneltu tarkasti kaikkien puheenvuoroja ja kysytty jokaisen ajattelusta lisää, päästään ketjuttamaan rakentuvaa ajattelua kulloisestakin käsiteltävästä aiheesta. Tällöin mm. jatketaan edellisistä puheenvuoroista – rakennetaan yhteistä ymmärrystä pala palalta monipuolista ja syvällistä kokonaiskuvaa luoden (ks. esim. Aarnio, 2012). Erilaiset keskustelun syventymistä tukevat materiaalit ovat myös keskeisiä osallistujien ajattelun ja yhteisen keskustelun syventämisessä. Koska pinnallisuus on yksi keskustelujen sudenkuoppa, kannattaa jatkokysymysten, linkitysten ja ajatuskoosteiden avulla vahvasti pyrkiä yhteisen ajattelun syventämiseen (Lehesvuori & Ametller, 2021).

Lopuksi

Dialogisuuden askelmien avulla on tarkoitus kirkastaa, millaiset monenlaiset asiat vaikuttavat yhteisölliseen oppimiseen. Haluamme myös korostaa, että onnistumiset ensimmäisillä askelmilla ovat edellytyksenä, että päästään yhteisöllisessä oppimisessä syvemmälle. Tarkoituksena ei silti ole tehdä syvää jakoa eri askelmien välillä, sillä erilaiset toimintatavat voivat olla tyypillisiä monellakin askelmalla. Dialogisuuden askelmien avulla havainnollistuu myös se, miten verkossa toimittaessa tulisi kiinnittää erityisesti huomiota dialogisiin peruseriaatteisiin (Aarnio & Enqvist 2016), vaikka usein huomio saattaa olla enemmän vaikkapa erilaisissa sähköisissä verkkotyökaluissa. Työkalujen tarkoitus olisi ensisijaisesti mahdollistaa yhteisöllinen oppiminen, ei toimia itsetarkoituksena. Aarnion ja Enqvistin (2016) tutkimusten mukaan opettajille on ollut erityisen haastavaa oppimisyhteisön rakentaminen. Dialogisilla askelmilla pyrimme kuvaamaan sitä, miten pienilläkin teoilla, askel askeleelta, jokainen opettaja voi kehittyä kohti dialogisuutta ja rakentaa siten oppimisyhteisöjä.

”Siirtyminen monologisesta kommunikaatio- ja oppimiskulttuurista dialogiseen vaatii melkoista uskallusta hypätä tuntemattomaan. Tämän dialogiloikan ottaminen saattaa olla ehto digiajan syväsuuntautuneelle ja tehokkaalle oppimiselle.”

(Aarnio & Enqvist, 2016)

**Kiinnostuitko dialogisuudesta ja haluat lukea siitä lisää? Katso
Lähteitä ja materiaaleja -listauksemme:**

Lähteitä ja materiaaleja

Aarnio, H. 2019. Podcast-sarja dialogisuudesta: dialogi oppimisen ja opetuksen palveluksessa. Viitattu 15.2.2022.

<https://soundcloud.com/helena-aarnio>

Aarnio, H. 2012. Dialogiset menetelmät. Hämeen ammattikorkeakoulun sivusto. Viitattu 15.2.2022.

<http://www3.hamk.fi/dialogi/diale/metodit/>

Aarnio, H. 2006. Oppijälhtöisyyttä ja yhteisöllisyyttä tietoverkkoja ja verkostoja hyödyntävään oppimiseen. Tutkimustuloksia DIANA-klinikalta. Hämeen ammattikorkeakoulu ja Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.

Aarnio, H. & Enqvist, J. 2016. Uudistettu DIANA-malli kehikseksi digiajan oppimiselle. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 18(3), 39-48.

Aarnio, H., Ruhalahti, S., Michelsson, R. & Mäki-Hakola, H. 2020.

Dialogiosaamisen kehittäminen, osat 1–3. Podcast-tallenteet. HAMK

Unlimited Professional, Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.2.2022. <https://unlimited.hamk.fi/amatillinen-osaaminen-ja-opetus/hamk-unlimited-podcast-jakso-8-1>

Fiock, H. S. 2020. Designing a Community of Inquiry in Online Courses. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, vol. 21, nr. 1.

Heinimäki, O.-P. (2022). Functional participatory roles in collaborative science learning. Turun yliopisto. Väitöskirja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8962-1>

Lehesvuori, S., & Ametller, J. (2021). Exploring coherence and authorship in pedagogical link-making in science. *International Journal of Science Education*, 43(17), 2791-2813. <https://doi.org/10.1080/09500693.2021.1991599>

Michelsson, R. 2022. Dialogiosaamisella edistetään yhdenvertaista kohtaamista – kokemuksia verkkokurssilta. Julkaisussa Ammatillinen opettajankoulutus – Luovuutta. Tulevaisuutta. Toim. Hyyryläinen, A., Laakkonen, I., Leppäkorpi, A., Viitasaari, M. ja Torvinen, H. Jyväskylän ammattikorkeakoulu ammatillisen opettajakorkeakoulun 60 v. juhlaulkaisu.

Michelsson, R. 2021. Miten dialogitaidot tukevat yhdenvertaisuutta opetuksessa ja ohjauksessa. Elinikäisen ohjauksen verkkolehti Elo. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.10.2021. https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2021/02/25/miten-dialogitaidot-tukevat-yhdenvertaisuutta-opetuksessa-ja-ohjauksessa/?fbclid=IwAR0OMfsfGt6OyPU1ch_4RWt5rY3QGA2iHBLLeWSILtHaPjFDi7hvHdOI24

Michelsson, R. 2020. Dialogitaitojen valmentaminen opettajaopinnoissa. Julkaisussa Tulevaisuuden opettajuus. Toim. Risku, P., Laitinen-Väänänen, S., Ojala, A-L., Tiuhonen, A-K. & Torvinen, H. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 32–49. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 283.

Pöysä, S., Pakarinen, E., Kajamies, A., & Lerkkanen, M.-K. (2021a). VOPA-toimintamalli opettajan vuorovaikutusosaamisen ja arvioinnin tukena. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin, 31(2), 81-93.

Pöysä, S., Pakarinen, E., Ketonen, L., Lehesvuori, S., & Lerkkanen, M.-K. (2021b). Vuorovaikutus osana opettajan arviointiosaamista (VOPA) -

toimintamallin vaiheittaiset kuvaukset.

<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/75754>

Salo, A.-E., Vauras, M., Hiltunen, M., & Kajamies, A. (2022). Long-term intervention of at-risk elementary students' socio-motivational and reading comprehension competencies: Video-based case studies of emotional support in teacher-dyad and dyadic interactions. *Learning, Culture and Social Interaction* 34. DOI: [10.1016/j.lcsi.2022.100631](https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2022.100631)

Kirjoittajat:

Anu Kajamies

Yliopistotutkija, University Research Fellow,

Opettajankoulutuslaitos

Department of Teacher Education

Turun yliopisto

Riikka Michelsson

Lehtori, Senior Lecturer

Jatkokoulutukset, Further Education

Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Professional Teacher Education

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Blogin muut julkaisut:

Vuorovaikutusta virtuaalimaailmassa

Tuula Nousiainen | syys 26, 2022 | TOVE-hanke

COVID19-pandemian aikainen etäopetus haastoi oppijan ja opettajan

TOVE-hanke | elo 24, 2022 | TOVE-hanke

Totta vai tarua – ajatuksia dialogisuudesta: osa 1/3

TOVE-hanke | touko 13, 2022 | Dialogisuus

Opettajankouluttajien tunnetoimijuus ja vuorovaikutusosaaminen digitaalisissa oppimisympäristöissä

TOVE-hanke | marras 4, 2021 | TOVE-hanke

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ